

MEDNARODNI DAN SLOVARJEV

13.–16. oktober 2025

Slovansko slovaropisje – Slavic Lexicography

Mednarodni znanstveni simpozij ob mednarodnem dnevu slovarjev MDS7

International Scientific Symposium MDS7 (International Dictionary Day)

13. 10. 2025, platforma Zoom

Zbornik povzetkov / Book of Abstracts

Ur./Eds. Aleksandra Bizjak Končar, Mija Michelizza

Slovansko slovaropisje

Mednarodni znanstveni simpozij ob mednarodnem dnevu slovarjev MDS7

Slavic Lexicography

International Scientific Symposium MDS7 (International Dictionary Day)

UREDNIŠTVO | EDITORS: Aleksandra Bizjak Končar, Mija Michelizza

ORGANIZACIJA | ORGANIZED BY: ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša; Sekcija za leksiko ZdSdS; Podiplomska šola ZRC SAZU

IZDAL | ISSUED BY: ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

ZANJ | REPRESENTED BY: Kozma Ahačič

ZALOŽILA | PUBLISHED BY: Založba ZRC

ZANJO | REPRESENTED BY: Oto Luthar

GLAVNI UREDNIK ZALOŽBE | EDITOR-IN-CHIEF: Aleš Pogačnik

Prva e-izdaja. | First e-edition.

Ljubljana 2025

Zbornik povzetkov je pod pogoji licence CC BY-SA 4.0 prosto dostopen. | Book of Abstracts is freely available according to the CC BY-SA 4.0.

Publikacija je nastala v okviru programa P6-0038, ki ga financira ARIS. | This publication was produced within the framework of the P6-0038 programme, funded by Slovenian Research Agency (ARIS).

<https://isjfr.zrc-sazu.si/sl/dogodki/mednarodni-dan-slovarjev-2025>

Kataložni zapis o publikaciji (CIP) so pripravili v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani.

ISBN 978-961-05-1054-3 (PDF)

[COBISS.SI](https://cobiss.si)-ID [252636675](https://cobiss.si/252636675)

Programsko-organizacijski odbor prireditelj Mednarodni dan slovarjev / Programme and Organising Committee of the International Dictionary Day Events

Mija Michelizza, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša (vodja)

Nina Ledinek, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša (namestnica vodje)

Aleksandra Bizjak Končar, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
(koordinatorka mednarodnega znanstvenega simpozija)

Andreja Žele, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani in ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik
Frana Ramovša

Rok Mrvič, ZRC SAZU, Inštitut za slovensko narodopisje

Duša Race, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

Maruša Žibred, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

Alenka Porenta, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

Jan Podbevšek, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

Uredniški svet mednarodnega znanstvenega simpozija Mednarodni dan slovarjev MDS / The Editorial Board of the International Scientific Symposium MDS (International Dictionary Day)

Simon Atelšek, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

Tijana Balek, Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu

David Blažek, Slovanský ústav AV ČR, v. v. i.

Milica Božić Sinčuk, Institut za srpski jezik SANU

Halid Bulić, Filozofski fakultet, Univerzitet u Sarajevu

Oliver Currie, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani

Manca Černivec, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

Helena Dobrovoljc, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša in Fakulteta za
humanistiko, Univerza v Novi Gorici

Elma Durmišević, Filozofski fakultet, Univerzitet u Sarajevu

Darja Fišer, CLARIN ERIC in Inštitut za novejšo zgodovino
Lara Godec Soršak, Pedagoška fakulteta, Univerza v Ljubljani
Kristina Gregorčič, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Peter Holozan, Amebis
Nataša Jakop, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
Tjaša Jakop, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
Peter Jurgec, Faculty of Arts and Science, University of Toronto
Alen Kalajdžija, Institut za jezik, Univerzitet v Sarajevu
Barbara Kovačević, Institut za hrvatski jezik
Ivana Lazić Konjik, Institut za srpski jezik SANU
Jan Křivan, Ústav Českého národního korpusu, Filozofická fakulta, Univerzita Karlova
Kristian Lewis, Institut za hrvatski jezik
Michaela Lišková, Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.
Adriana Mezeg, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Vanja Miljković, Institut za srpski jezik SANU
Hana Mžourková, Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.
Gjoko Nikolovski, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru
Andrej Perdih, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
Špela Petric Žižić, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
Martin Prošek, Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i.
Ermina Ramadanović, Institut za hrvatski jezik
Erma Ramić-Kunić, Institut za jezik, Univerzitet v Sarajevu
Danko Šipka, School of International Letters and Cultures, Arizona State University
Hotimir Tivadar, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Eva Trivunović, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
Natalija Ulčnik, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru
Urška Valenčič Arh, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani
Piotr Żmigrodzki, Instytut Języka Polskiego PAN

KAZALO VSEBINE – TABLE OF CONTENTS

David Blažek (Slovanský ústav AV ČR, Praga): <i>Slovensko-češki slovar končno med nami</i>	6
Katja Brankačec (Slovanský ústav AV ČR, Praga): <i>Mudra 2.0</i>	6
Halid Bulić (FF UNSA, Sarajevo): <i>Rječnik bosanskih slivenica (2025)</i>	6
Polina Byčkova: <i>Jezikovni vir za opis rutinskih izrazov »MultiRutinikon«</i>	7
Tanja Fajfar (ISJFR ZRC SAZU): <i>Agronomski terminološki slovar</i>	7
Matejka Grgič, Damjan Popič (SLORI, Trst): <i>STIKit 1.0 – Spletna aplikacija za pregledovanje in analizo lektoriranih besedil v slovenščini na območju jezikovnega stikanja</i>	8
Jasmin Hodžić (Institut za jezik, Sarajevo): <i>Leksikografska obrada leksema s kur'anskim korijenom u bosanskom jeziku</i>	8
Mateja Jemec Tomazin (ISJFR ZRC SAZU): <i>Gasilska terminologija v znanstvenem slovarju</i>	9
Barbara Kovačević, Kristian Lewis (Institut za hrvatski jezik, Zagreb): <i>Rječnici Instituta za hrvatski jezik u 21. stoljeću</i>	9
Dominika Kováříková (Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, Praga): <i>The project GramatiKat</i>	10
Rok Kuntner (ISJFR ZRC SAZU), Matej Hriberšek (FF UL): <i>Latinsko-slovenski slovar Frana Wiesthalerja</i>	10
Ivana Lazić Konjik, Vanja Miljković, Milica Božić Sinčuk (Institut za srpski jezik SANU, Beograd): <i>Selekcija i leksikografska obrada neologizama za Srpski rečnik neologizama 21. veka (na primeru nove društveno-političke leksike)</i>	11
Ahac Meden (IKZ ZRC SAZU): <i>Digitalizacija in upodatkovljanje življenja Ernesta Adamiča</i>	11
Matic Pavlič (PeF UL), Andrej Perdih (ISJFR ZRC SAZU): <i>Razširjenost kot nov kriterij za vključitev besede v jezikovne priročnike</i>	12
Bojana Petković: <i>Češko-slovenski slovar lažnih prijateljev</i>	13
Martina Piko-Rustia, Uši Sereinig (Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, Celovec): <i>Pavel Apovnik, Leksikon slovenskega narečja v pliberškem okolju z ustrezniciami v slovenskem knjižnem jeziku, v nemškem jeziku in etimološko razlago</i>	13
Amela Šehović, Đenita Haverić (FF UNSA, Sarajevo): <i>Rječnik farsizama u bosanskom jeziku (2025)</i>	13
Mitja Trojar (ISJFR ZRC SAZU): <i>Transkribiranje govora pri izdelavi govorne baze Artur</i>	14
Matjaž Zgonc: <i>Onomaziologija v sodni praksi ter njene posledice: ko interpretacijo besedišča in slovnice določa pravo in ne slovenščina</i>	14
MEDNARODNI DAN SLOVARJEV 2025: PROGRAM / INTERNATIONAL DICTIONARY DAY 2025: PROGRAMME	16

David Blažek (Slovanský ústav AV ČR, Praga): *Slovensko-češki slovar končno med nami*

Junija letos je končno ugledala luč sveta tiskana različica Slovensko-češkega slovarja, ki je nastal na Slovanskem inštitutu AV ČR in bil izdan pri češki založbi Academia. Priprave za slovar so se začele že leta 2002, motiv za nastanek pa je bila pomanjkljiva dvojezična slovensko-češka leksikografska produkcija.

Slovar vsebuje 25.500 geselskih sestavkov z osnovnimi slovničnimi podatki in bogatim naborom zgledov, osnovne informacije o sistemu slovenskega jezika, samostojni slovar geografskih imen in pregled slovenskih kratic. Poleg osnovnega besednega zaklada so v njem zastopani tudi termini (s poudarkom na računalništvu, pravu in ekonomiji), pa tudi publicistični izrazi in frazeologija, pogovorno in knjižno besedje itd.

Čeprav so se leksikografski dosežki že skoraj v celoti preselili iz tiskane v elektronsko obliko, knjižna različica slovarja v današnjem času ni nujno anahronizem. Z izdajo slovensko-češkega slovarja v tiskani obliki se leksikografsko delo še ne konča. V bližnji prihodnosti se načrtuje elektronska različica slovarja in se proučujejo možnosti pretvorbe obstoječega slovarja v nasprotno (češko-slovensko) smer.

Katja Brankačec (Slovanský ústav AV ČR, Praga): *Mudra 2.0*

The Mudra 2.0 project is a growing Upper Sorbian-Czech dictionary database with two objectives: to complete the dictionary begun by Jiří Mudra (1921–2009) and to improve user-friendliness through simple handling, understandable metalanguage, more examples and collocations, and numerous references to multi-word lexemes and synonyms within the dictionary, as well as links to external information. In the presentation, we show some examples of this.

Halid Bulić (FF UNSA, Sarajevo): *Rječnik bosanskih slivenica (2025)*

Rječnik bosanskih slivenica (Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu, Sarajevo, 2025) nastao je kao rezultat petogodišnjeg rada (2021–2025) autorskog tima koji sačinjavaju Halid Bulić, Elma Durmišević, Azra Hodžić-Čavkić, Azra Ahmetpahić-Peljto i Belmin Šabić. U njemu se navodi oko 2.000 bosanskih slivenica. Pod bosanskim slivenicama podrazumijevaju se one riječi koje su potvrđene u tekstovima objavljenim u Bosni i Hercegovini ili na “bosanskohercegovačkom dijelu interneta”, bez obzira na njihovo izvorno porijeklo ili mjesto postanka.

U ovom predavljanju najprije će biti riječi o kriterijima uvrštavanja riječi u rječnik i strukturi rječničkih članaka. Potom će se ukazati na neke poteškoće u vezi s izborom i definiranjem riječi te o drugim problemima koji su iskršavali prilikom rada na rječniku, kao što su: tretiranje

govora mržnje, mali broj potvrda pojedinih riječi, činjenica da su polazne riječi od kojih nastaju slivenice često lokalnog i kratkotrajna značaja te ih je teže definirati tako da budu razumljive izvan lokalnog konteksta i sadašnjeg trenutka. Spomenut će se i problem utvrđivanja izvora koji se prebrzo mijenjaju (tekstovi na portalima posuđuju se uz izmjene naslova, Twitter je postao X, komentari na portalima brišu se zbog govora mržnje, često uz oslanjanje na alate umjetne inteligencije /UMI/). Na kraju predstavljanja je kratki osvrt na poziciju leksikografa i njihove uloge u prepoznavanju i posredovanju značenja riječi i kontekstualnih činjenica koje idu uz njih.

Polina Byčkova: *Jezikovni vir za opis rutinskih izrazov »MultiRutinikon«*

V prispevku predstavljamo digitalno ogrodje MultiRutinikon, namenjeno sistemskemu opisu rabe t. i. rutinskih izrazov v slovenščini in kasneje tudi v drugih jezikih. Rutinske izraze (RI) pojmujeemo kot ustaljene povedi, ki se redno uporabljajo v določenih sporazumevalnih okoliščinah. Med RI uvrščamo ustaljene pozdrave, zahvale, voščila in druge jezikovne obrede. Hkrati mednje vključujemo tudi izraze, vezane na situacije, manj omejene s kulturnimi predpisi, npr. vprašanje *Kam pa kam?*, grožnjo *Da ne bi!* ali klic *Na pomoč!* Ti primeri so v jezikoslovnem gradivu običajno prezrti in zato še posebej potrebujejo natančnejšo obravnavo.

MultiRutinikon smo zasnovali kot raziskovalno orodje za zbiranje in označevanje RI, ki se lahko nadalje uporablja kot referenčni vir. Zgledovali smo se po tipoloških podatkovnih zbirkah, ki omogočajo primerjavo gradiva iz več jezikov. Vmesnik za urejanje geselskih sestavkov zagotavlja okvir za dosledno označevanje RI po enotnih načelih. Vse RI glosiramo -- navedemo dobesedni pomen in slovnično obliko vsake besede. Pomen in kontekste rabe pojasnujemo prek več polj, za katera tudi velja enoten sistem oznak: npr., ločeno opišemo sporazumevalne okoliščine, ki vodijo v uporabo RI ali ji sledijo. Sporočila, ki jih izražajo RI, najprej razvrščamo v širše pomenske skupine, nato pa jim dodajamo še oznake za pomenske posebnosti posamezne enote. Ta sistem omogoča številne možnosti iskanja RI glede na pomen ali leksikalne sestavine.

Tanja Fajfar (ISJFR ZRC SAZU): *Agronomski terminološki slovar*

Agronomski terminološki slovar je rezultat sodelovanja 29 strokovnjakov, ki so k slovarju prispevali agronomsko znanje, in 2 terminologinj, ki sta dodali terminološko in terminografsko znanje. S skupnimi močmi so izdelali slovar, ki vsebuje 4388 slovenskih terminov in 3994 angleških ustreznikov zanje. Vključuje termine z 12 področij, relevantnih za agronomijo, ki so agrarna ekonomika, agrometeorologija, fitomedicina, kmetijska tehnika, pašništvo, pedologija, poljedelstvo, sadjarstvo, travništvo, urejanje prostora, vinogradništvo in vrtnarstvo. Termini v slovarju imajo definicijo ali pa uporabnika usmerjajo k prednostnemu terminu. V prvem primeru slovar uporabnika seznanja z vsebino posameznega pojma, v drugem primeru pa določa razmerja med sinonimi in tako ureja terminologijo, da bo lahko v največji meri opravljala svojo funkcijo, ki je učinkovito strokovno sporazumevanje.

Je prvi terminološki slovar, ki poskuša pojmovni svet agronomije predstaviti čim bolj celovito in poenoteno. Temelji na pojmovnem pristopu, v skladu s katerim so izhodišče za slovarsko delo pojmi kot enote znanja. Termini kot izrazi zanje pa v slovarju pojmovni svet agronomije predstavljajo na poimenovalni ravni. Slovar je izšel v knjižni in elektronski obliki, ki je objavljena na Terminologišču. S tem je že 19 terminološki slovar, ki je po letu 2000 nastal na Oddelku za terminologijo Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU.

Matejka Grgič, Damjan Popič (SLORI, Trst): *STiKit 1.0 – Spletna aplikacija za pregledovanje in analizo lektoriranih besedil v slovenščini na območju jezikovnega stikanja*

STiKit (»**stik** slovenščine z **italijanščino**«) je spletno orodje, namenjeno raziskovanju popravkov in jezikovnih različic v posebnem korpusu besedil. V ospredju je slovenščina na stičišču z italijanščino, kjer se jezik nenehno preoblikuje pod vplivom večjezičnega okolja.

Orodje uporabnikom omogoča iskanje po besednih oblikah in osnovnih oblikah (lemah) ter prikaz popravkov v kontekstu. Tako lahko raziskovalci in učitelji vidijo ne le končne, standardizirane različice besedil, ampak tudi sam proces jezikovnega urejanja: katere oblike so bile izbrisane, katere dodane in kako se posamezna besedila s tem preoblikujejo.

Jasmin Hodžić (Institut za jezik, Sarajevo): *Leksikografska obrada leksema s kur'anskim korijenom u bosanskom jeziku*

U radu se pokazuje kako se može pristupiti leksikografskoj obradi korpusa bosanskih orijentalizama u kontekstu analize njihove direktne i/ili indirektna veza s tekstem Kur'ana, s ciljem odgovora na pitanje kako se kur'anski korups teksta može koristiti u ovjeri izvornog značenja riječi ili u utvrđivanju etimoloških veza u formiranju porodice riječi. Iz bogatog sloja orijentalne leksike u bosanskom jeziku izdvajaju se one riječi koje u svom sastavu imaju kur'anski korijen – ne kako bi se pokazao direktni utjecaj Kur'ana na leksički sistem bosanskog jezika, već da bi se etimološki utvrdilo preklapanje leksema orijentalnog porijekla u bosanskom jeziku sa riječima koje se nalaze i u Kur'anu. Posljedično se, naravno, može analizirati i udio kur'anske leksike u bosanskom jeziku.

U bosanskom jeziku prisutno je na hiljade orijentalizama, koji su se udomaćili uglavnom nakon uspostavljanja vladavine Osmanskog Carstva, čime su orijentalizmi kao riječi iz arapskog, turskog i perzijskog jezika terminološki uglavnom označavani kao turcizmi. Mi ćemo se uglavnom baviti riječima arapskog porijekla, s obzirom na to da je Kur'an objavljen na arapskom jeziku. Međutim, intresantno je da i u samom Kur'anu ima riječi koje su porijeklom iz drugih jezika, pa upravo zato operiramo s odrednicom "kur'anske riječi" a ne "arapske riječi". Nekoliko je vrsta leksema u bosanskom jeziku koje imaju direktnu ili indirektnu poveznicu s Kur'anom, a ovdje izdvajamo dvije vrste: a) riječi sa istim ili približnim oblikom i značenjem (leksema u bosanskom jeziku koje se nalaze i u Kur'anu), b) riječi s indirektnom vezom, tj. riječi koje imaju zajednički korijen kao i riječi u Kur'anu.

Mateja Jemec Tomazin (ISJFR ZRC SAZU): *Gasilska terminologija v znanstvenem slovarju*

Februarja 2025 je izšel Gasilski terminološki slovar. Nenehna potreba po usposabljanju gasilcev za posredovanje ob vseh vrstah izrednih dogodkov, uporaba vedno bolj zahtevnih tehnologij pri prevoznih sredstvih in gradnji objektov ter vse več različnih naravnih nesreč se kaže tudi v raznolikih poimenovanjih, ki pa niso zajeta v splošnih slovarjih. Še več, pogosto se tudi v strokovni literaturi uporablja več variant za isti pojem, kar ne pripomore k učinkovitemu sporazumevanju. Pri izdelavi Gasilskega terminološkega slovarja sta v konzorciju sodelovala Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti ter Gasilska zveza Slovenije, definicije pa je prispevalo 26 avtorjev, ki svoje znanje delijo kot predavatelji na usposabljanjih za poklicne in prostovoljne gasilce. Slovar je izdelan po sodobnih terminografskih načelih, definicije so avtorsko delo in kažejo slovensko znanje in razvitost stroke. Vsem slovarskim sestavkom so dodani angleški in nemški ustrezniki, ki so preverjeni v tuji strokovni literaturi, zaradi česar slovar ponuja tudi možnost uspešnega mednarodnega sodelovanja. Slovar je prosto dostopen v elektronski obliki na spletišču Terminologišče, po njem pa se da iskati tudi preko osrednjega slovarskega portala Fran.si. Slovar kot knjiga je tudi zelo lep izdelek in ga z veseljem v roke vzamejo tako gasilci kot tisti, ki so to (v srcu) želijo postati.

Barbara Kovačević, Kristian Lewis (Institut za hrvatski jezik, Zagreb): *Rječnici Instituta za hrvatski jezik u 21. stoljeću*

U izlaganju će se predstaviti rječnici nastali u Institutu za hrvatski jezik od 2001. do 2025. godine. Institut za hrvatski jezik kao središnja nacionalna znanstvena ustanova za istraživanje hrvatskoga jezika i općega jezikoslovlja dio svojih radnih zadaća posvećuje leksikografskome radu utemeljenome na znanstvenim spoznajama. Hrvatska je leksikografija u prvim desetljećima 21. stoljeća i brojem izdanja i tematskim opsegom prilično razgranata. Stoga smo se pri razredbi rječničkih izdanja koja je izdao Institut za hrvatski jezik morali odlučiti kako ćemo organizirati i razvrstati građu koju prikazujemo. Za ovu prigodu odlučili smo se za analizu prema tematskome i strukturnome kriteriju, pa institutska leksikografska izdanja dijelimo na opće rječnike, dvojezične rječnike, povijesne rječnike, etimološke rječnike, dijalektne rječnike, frazeološke rječnike, pravopisne i gramatičke rječnike, onomastičke rječnike, rječnike jezika pisaca, specijalizirane aneksne rječnike, terminološke rječnike i e-rječnike. Ukupno ćemo prikazati šezdeset rječnika nastalih u Institutu u analiziranome razdoblju. Analiza je pokazala da je najveći broj rječnika tematski usmjeren na terminologiju, a zatim slijede specijalizirani aneksni rječnici, dijalektni rječnici, pravopisni i gramatički rječnici i tako dalje.

Dominika Kovářková (Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, Praga):

The project GramatiKat

The project GramatiKat, developed within the Czech National Corpus, examines lexico-grammar relationships by creating grammatical profiles of Czech nouns, adjectives, and verbs compared with reference profiles representing typical POS usage. Deviations, namely missing or unusually frequent forms, often reveal significant linguistic phenomena: semantic features (frequent locative for location terms, frequent feminine forms in verbs like *červenat se* 'to blush', *chichotat se* 'to giggle'); idiomatic expressions (*nemít ani vindru* 'not to have a penny', where *vindra* 'penny' appears almost exclusively in accusative singular, or *do třetice* 'third time lucky', where *třetice* 'threesome' is nearly always genitive singular); specialized terminology (*pud sebezáchovy* 'self-preservation instinct' with *sebezáchova* 'self-preservation' almost always in genitive singular); or POS transitions (locative singular prevalence in *souvislost* 'connection' reflects its development into *v souvislosti s* 'in connection with'). Additionally, grammatical profiles can reveal low-profile but productive patterns: high dative singular frequency exposes the construction *být/nebýt k + deverbative noun* 'to be/not to be for + deverbative noun' (*být k neuvěření* 'to be unbelievable', *být k popukání* 'to be hilarious'). For lexicography, grammatical profiles provide evidence for marking forms as rare/unattested or unusually frequent while capturing semantic, phraseological or other tendencies influencing form distribution. In this talk, I will demonstrate how integrating GramatiKat data can enrich dictionaries, making them more accurate and useful to users.

Rok Kuntner (ISJFR ZRC SAZU), Matej Hriberšek (FF UL): *Latinsko-slovenski slovar Frana Wiesthalerja*

Nastanek Wiesthalerjevega latinsko-slovenskega slovarja je povezan s prizadevanji za uveljavitev slovenskega učnega jezika v srednjih šolah konec 19. stoletja. Kranjski deželni odbor je l. 1894 po naročilu kranjskega deželnega zbora zbral skupino profesorjev pod vodstvom Frana Wiesthalerja, ki so začeli delo na slovarju. Po nekaj letih je Wiesthaler ostal sam in je nadaljeval delo in pregled do začetka 1. svetovne vojne. Po vojni je za financiranje natisa prvega zvezka slovarja poskrbel ljubljanski škof Bonaventura Jeglič, a je moral podpora slovarju zaradi finančnih težav škofije umakniti. Wiesthaler je umrl l. 1927; dočkal je le natis prvega zvezka svojega življenjskega dela, ne pa tudi izida, za katerega je poskrbelo Društvo prijateljev humanistične gimnazije. Slovarsko gradivo je po srečnem naključju preživel drugo svetovno vojno in nato obležalo v arhivu SAZU do začetka devetdesetih let, ko je bil projekt znova obujen (Založba Kres) in po zaslugi skupine entuziastov ter izjemni podpori študentov klasične filologije dokončan. Po letu 2010 so se začela prva prizadevanja za njegov odkup, digitalizacijo in objavo, s čimer bi postal javno dobro.

Postopek digitalizacije latinsko-slovenskega slovarja se je začel spomladi 2024 v sodelovanju med Inštitutom za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU in podjetjem Amebis. V prvi fazi je bilo treba iz datotek različnih formatov oblikovati enotno slovarsko bazo v formatu XML. Uporabljenih je bilo 18 različnih oznak (tagov), ki odražajo tipografijo izvirnega besedila. Kmalu se je pokazalo, da baza vsebuje številne napake, zato je bil v drugi fazi

potreben temeljit tehnični in filološki pregled. Odpravljanje napak je potekalo deloma sistematično, deloma ročno, pri čemer je bilo nujno tesno sodelovanje med programerjem in klasičnim filologom.

V zadnji fazi je bilo treba slovarsko bazo prilagoditi enotnemu sistemu, ki ga uporablja večjezični portal Franja. Digitalna različica *Latinsko-slovenskega slovarja* Frana Wiesthalerja (z izjemo začetnega dela od *a* do *aequus*, ki je v pripravi,) je bila na portalu objavljena ob njegovem zagonu oktobra 2024.

Ivana Lazić Konjik, Vanja Miljković, Milica Božić Sinčuk (Institut za srpski jezik SANU, Beograd): *Selekcija i leksikografska obrada neologizama za Srpski rečnik neologizama 21. veka (na primeru nove društveno-političke leksike)*

U izlaganju će se, na primerima leksema iz domena nove društveno-političke leksike, razmotriti neka metodološka pitanja vezana za prikupljanje i leksikografsku obradu neologizama za planirani *Srpski rečnik neologizama 21. veka*. Biće analizirane prednosti i ograničenja ručne ekscerpcije u odnosu na automatsko izdvajanje leksičkih novina iz različitih izvora (medijskih tekstova i društvenih mreža), kao i pitanje identifikacije različitih stadijuma u razvoju novih reči, od hapaksa do stabilizovanih neologizama, što se odražava na kriterijume odabira za njihov unos u rečnik. Posebna pažnja posvetiće se izazovima definisanja novih reči, koje su po svojoj prirodi često izrazito ekspresivne, sa naglašenom konotativnom i pragmatičkom dimenzijom. Na odabranim primerima iz korpusa prikupljenog za planirani rečnik analiziraće se aktuelni procesi rekonceptualizacije i promene konotacije postojećih leksema (npr. lekseme *blokader*), kao i sve učestalija pojava nedenotativne leksike, tj. leksike bez (jasnog) denotata, u formi leksičkih kalambura i viceva, npr. leksema *brnabica*, kod koje se značenje ne izvodi iz denotativnih komponenti značenja pojma u osnovi, već se građenjem nove lekseme aktuelizuju njegove subjektivne konotativne i pragmatičke komponente, koje po pravilu nose negativnu emotivno-vrednosnu ocenu. Posebno će se razmotriti uloga i opravdanost korišćenja novih multimodalnih sadržaja u analizi leksičkog značenja, kao što su mimovi, koji u specifičnim komunikacijskim formatima kombinuju sliku sa minimalnom jezičkom porukom, često samo jednom rečju ili nedovršenom rečenicom, i ukazati na potrebu prilagođavanja tradicionalnih leksikografskih izvora i metoda savremenim zahtevima digitalnog diskursa.

Ahac Meden (IKZ ZRC SAZU): *Digitalizacija in upodatkovljanje življenja Ernesta Adamiča*

Novi Slovenski biografski leksikon (NSBL) nadaljuje delo, ki so ga pred stoletjem začeli ustvarjalci *Slovenskega biografskega leksikona* (SBL). Hkrati se sooča s spremenjenim razumevanjem metod raziskovanja in pisanja biografij, ki ga je sprožila uporaba digitalnih

tehnologij, digitalizacija in upodatkovljanje. Ti procesi odpirajo tudi nove, zanimive in sodelovalne načine predstavljanja življenjskih zgodb ljudi.

Predlagan prispevek bo predstavil, kako je digitalizacija delovnih procesov pri pripravi biografskih člankov spremenila delo uredniške ekipe NSBL in kako uredniška ekipa obravnava širša vprašanja digitalizacije kulturne dediščine in upravljanja podatkov. Med drugim bodo na primeru biografije Ernesta Adamiča obravnavana naslednja vprašanja: Kaj se dogaja s pretvorbo biografij v digitalne abstrakcije/realnosti? Kako digitalizacija in upodatkovljanje vplivata na metodologijo priprave NSBL? Kako zasnovati bazo biografskih podatkov, ki omogoča beleženje in preverjanje pridobljenega podatkovja iz različnih virov? Kateri materiali že obstajajo in – ali (in kako) so dostopni, ker že obstajajo podatki o njih? Katera nova zgodovinska in teoretična spoznanja bi pridobili, če bi podatke lahko dodajali tudi neeksperti, ki s svojim delom vendarle doprinašajo nove informacije in materiale? Kako te podatke in materiale (kritično) obdelovati? Kaj nam lahko vizualizacija podatkov o življenju posameznika pove o neznanih materialih?

Proces digitalizacije kulturne dediščine nenazadnje sproža vprašanja o naravi znanja, povezanega s kulturno dediščino, ter o praksah upravljanja in ravnanja s kulturno dediščino. Kaj in kako digitalizirati vpliva na to, kakšen korpus znanja bo dostopen ter kako bo to znanje predstavljeno.

Matic Pavlič (PeF UL), Andrej Perdih (ISJFR ZRC SAZU): *Razširjenost kot nov kriterij za vključitev besede v jezikovne priročnike*

V zadnjem času je tehnološki razvoj omogočil raziskovanje obsežnega nabora besed s sto ali več presojanji posamezne besede pri veliki in demografsko raznoliki množici govorcev. Prva taka množična raziskava je bila opravljena za nizozemščino (278.590 udeležencev, 52.847 besed), sledile pa so po obsegu primerljive raziskave za angleščino, španščino, katalonščino in italijanščino. Cilj tovrstnih raziskav je za vsako obravnavano besedo ugotoviti, kakšna je njena *razširjenost* (ang. *word prevalence*), tj. kolikšen delež govorcev besedo pozna.

Razširjenost besed je nov jezikovni podatek, ki igra pomembno vlogo pri napovedovanju težavnosti besed in razlik pri učinkovitosti procesiranja besed, uporabljen pa bo tudi za pripravo kliničnih preizkusov za osebe z jezikovnimi motnjami. Razširjenost besed bo pri pripravi jezikovnih virov predstavljala dodaten kriterij za vključitev: besede z visoko razširjenostjo bodo bolj verjetno uvrščene v učbenik slovenščine kot L2, besede z nihajočo razširjenostjo v splošne razlagalne slovarje, besede z majhno razširjenostjo pa v terminološke slovarje. Doslej so bili pri izboru besedišča v te namene uporabljeni predvsem frekvenčni podatki iz besedilnih korpusov, vendar ti primarno govorijo o rabi besed za celotno jezikovno skupnost, razširjenost besed pa se osredotoča na besedišče v mentalnem leksikonu posameznika.

V prispevku bomo predstavili raziskavo razširjenosti slovenskih besed, ki poteka pod imenom Besedomat in vključuje 79.865 besed. Preizkus je bil v manj kot enem letu opravljen več kot

40.000-krat, kar zaradi manjšega števila govorcev predstavlja delež, primerljiv z dosedanjimi množičnimi raziskavami.

Bojana Petkovič: *Češko-slovenski slovar lažnih prijateljev*

Češko-slovenski slovar lažnih prijateljev je prvi priročnik za slovenščino in češčino, ki obravnava pojav lažnih prijateljev – besed, ki so si v dveh jezikih podobne, a imajo različen pomen. Slovar prinaša sistematičen pregled lažnih prijateljev med tema dvema jezikoma in je zasnovan kot raziskovalno orodje, pedagoški pripomoček in praktična pomoč pri jezikovni rabi.

Martina Piko-Rustia, Uši Sereinig (Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, Celovec): *Pavel Apovnik, Leksikon slovenskega narečja v pliberškem okolju z ustreznici v slovenskem knjižnem jeziku, v nemškem jeziku in etimološko razlago*

Leksikon narečja je poskus predstavitve besedišča slovenskega narečja na razmeroma majhnem geografskem območju jugovzhodne avstrijske Koroške, ki obsega občino Pliberk ter občine Bistrica pri Pliberku, Suha in Ruda. Avtor Pavel Apovnik je zapisal več kot 4630 gesel (z marsikaterimi različicami), ki si jih je priklical iz spomina svojega otroštva v Senčnem kraju pri Pliberku. Zbrano besedišče obsega različna področja vsakdanjega in prazničnega življenja v kmečki okolici, upošteval pa je tudi strokovne izraze, ki so jih kmetje uporabljali v zvezi s pravnimi posli.

Iztočnice so v leksikonu zapisane s črkami slovenske abecede, zato so opremljene tudi s (poenostavljenim) fonetičnim zapisom. Sledijo ustreznice v slovenskem in nemškem knjižnem jeziku. Posebno vrednost dajejo leksikonu navedbe podatkov o izvoru, ki jih dosednji narečni slovarji še niso upoštevali. Medtem ko slovenske narečne besede praviloma izvirajo iz praslovanščine, izvirajo izposojenke iz nemščine novjših obdobij. Leksikon vsebuje približno 100 gesel, ki izhajajo neposredno iz srednje visoke nemščine (12./13. stoletje), najpogostejše pa so izposojenke iz zadnjega stoletja, ko je prišlo do mehanizacije v kmečkem okolju. V narečju pliberškega okolja so prav tako pustile sledi romanske besede, ki so bile prevzete bodisi neposredno bodisi prek nemščine.

Izdajatelj: Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, 2025

Amela Šehović, Đenita Haverić (FF UNSA, Sarajevo): *Rječnik farsizama u bosanskom jeziku (2025)*

Rječnik farsizama u bosanskom jeziku zasniva se na građi koja je prikupljana u periodu od 2013. do 2025. godine najvećim dijelom iz rječničkih izvora na bosanskom, srpskohrvatskom i perzijskom jeziku, nešto manje i na turskom jeziku, a obuhvata 1.929 osnovnih riječi i izvedenica, od kojih 862 osnovne riječi. Neke od dodanih riječi nisu potvrđene ni u jednom

bosanskom leksikografskom izvoru kao npr. *čorbadžiluk*, *fetihnama*, *hodžusija*, *piričnjača*, *prepehlivani*, *rahvaniti*, *sindžirče*. Pored rječnika, kao izvor za korpus poslužila su i brojna književnoumjetnička djela, od kojih veći dio predstavlja narodno stvaralaštvo, no nije zanemariv ni udio domaćih pisaca, uglavnom iz perioda od 16. do 20. vijeka, a svi primjeri su navođeni prema izvoru, bez ikakvih naših intervencija. Posebnu vrijednost Rječniku daju ustaljeni izrazi, frazeme i poslovice s riječima perzijskog porijekla, a uz ustaljene izraze i frazeme daje se opis značenja s primjerima gdje ih je bilo moguće naći. Osim toga, sastavni dio Rječnika čine vlastita muška i ženska imena perzijskog porijekla, od čega 114 muških imena, 100 ženskih imena, te imena mješovitog sastava (arapskog, perzijskog i/ili turskog porijekla), od čega 18 muških imena i 18 ženskih imena. Dakle, Rječnik farsizama u bosanskom jeziku čine 250 muških i ženskih imena. Građa Rječnika podijeljena je u tri dijela: Riječi perzijskog porijekla, Riječi diskutabilnog porijekla i Rječnik vlastitih muških i ženskih imena perzijskog porijekla. Nadamo se da će činjenica da je ovo prvi rječnik farsizama u bosanskom jeziku potaknuti i druga, slična istraživanja leksike stranog porijekla u našem jeziku.

Mitja Trojar (ISJFR ZRC SAZU): *Transkribiranje govora pri izdelavi govorne baze Artur*

V prispevku je predstavljena govorna baza Artur, ki vključuje 1094 ur posnetkov govora in več kot 880 ur transkripcij ter je nastala v okviru 2. sklopa projekta Razvoj slovenščine v digitalnem okolju med letoma 2020 in 2023. Osnovni namen govorne baze Artur je bil razvoj razpoznavalnikov govora za slovenščino. Opisana je struktura govorne baze (brani govor, javni govor, nejavni govor, parlamentarni govor) in glavne faze izdelave govorne baze (npr. snemanje, pridobivanje soglasij, validacija posnetkov, priprava transkripcij), pri čemer je glavni poudarek na pripravi t. i. pogovornega zapisa (prve ravni transkripcije) in njegove pretvorbe v standardizirani zapis (poknjiženi zapis). Navedeni so težji primeri standardizacije in izzivi, s katerimi smo se soočali pri gradnji baze Artur. Predstavljeni so rezultati 2. sklopa projekta RSDO ter uporabnost govorne baze tudi za jezikoslovne raziskave.

Matjaž Zgonc: *Onomaziologija v sodni praksi ter njene posledice: ko interpretacija besedišča in slovnice določa pravo in ne slovenščina*

V predavanju se osredotočim na sodbi VSK Sodba II Kp 44022/2017 ter VSRS Sodba I Ips 44022/2017. Srž problema je interpretacija (prislovnega) kvantifikatorja »več« v besedni zvezi »več oseb zaporedoma« v 171. členu kazenskega zakonika. Sodbi sta razveljavili sodbo okrožnega sodišča, ki je oškodovanki, ki je utrpela kaznivo dejanje spolnega nasilja od dveh oseb zaporedoma, ugodilo pri zahtevku za kvalificirano (tj. hujšo) obliko kaznivega dejanja. Pri tem sta zagovarjali, da »več« v zvezi »več oseb zaporedoma« ne more pomeniti »dve ali več«, pač pa samo »tri ali več«, vrhovno sodišče pa se je pri tem sklicevalo na »množinsko obliko«. Predstavim ključna jezikoslovna dejstva in pravniške pristope, ki so za problematiko relevantni. Najprej so tu načelo zakonitosti ter jezikovna in teleološka metoda, ki ju pri takšnih pravnih primerih pričakujemo. Potem je tu dejstvo, da »več« zaradi svojih besednovrstnih značilnosti v nobenem pomenu nima množinske oblike, ter dejstvo, da obstoj dvojine

v diasistemu slovenščine ni zadostni pogoj za tolmačenje, da besede, ki niso v dvojini, nimajo dvojske nanašalnice. Iz teh dveh strokovnih nedoslednosti in iz argumentacije vrhovnega sodišča sledi, da je slovenska sodna praksa za svoje potrebe uporabila semaziološke postopke, ki niso v skladu ne s pravili opisne slovnice ne z dejansko rabo (raznovrstnih kodov) slovenščine, za zaključek pa predstavim, zakaj je to bodisi zanimivo bodisi problematično z vidika slovaropisja.

MEDNARODNI DAN SLOVARJEV 2025: PROGRAM / INTERNATIONAL DICTIONARY DAY 2025: PROGRAMME

MEDNARODNI DAN SLOVARJEV

13.–16. oktober 2025

PONEDELJEK, 13. OKTOBER 2025	
8.30–15.30 <i>Zoom</i>	Mednarodni znanstveni simpozij MDS7: <i>Slovansko slovaropisje</i>
8.30–8.45	Pozdravni nagovori
	dr. Aleksandra Bizjak Končar, koordinatorica simpozija MDS7 akad. prof. dr. Andreja Žele, častna članica in nekdanja predsednica ZdSdS izr. prof. dr. Nataša Jakop, prodekanja PŠ ZRC SAZU
	Sekcija 1 (predavanja), vodja sekcije: Boris Kern
8.45–9.10	Dominika Kováříková (Filozofická fakulta, Univerzita Karlova, Praga): <i>The project GramatiKat</i>
9.10–9.35	Barbara Kovačević, Kristian Lewis (Institut za hrvatski jezik, Zagreb): <i>Rječnici Instituta za hrvatski jezik u 21. stoljeću</i>
9.35–10.00	Polina Byčkova: <i>Jezikovni vir za opis rutinskih izrazov »MultiRutinikon«</i>
10.00–10.25	Jasmin Hodžić (Institut za jezik, Sarajevo): <i>Leksikografska obrada leksema s kur'anskim korijenom u bosanskom jeziku</i>
10.25–10.50	Ivana Lazić Konjik, Vanja Miljković, Milica Božić Sinčuk (Institut za srpski jezik SANU, Beograd): <i>Selekcija i leksikografska obrada neologizama za Srpski rečnik neologizama 21. veka (na primeru nove društveno-političke leksike)</i>
	Sekcija 2 (kratke predstavitve novosti), vodja sekcije: Janoš Ježovnik
10.50–11.05	Rok Kuntner (ISJFR ZRC SAZU), Matej Hriberšek (FF UL): <i>Latinsko-slovenski slovar Frana Wiesthalerja</i>
11.05–11.20	David Blažek (Slovanský ústav AV ČR, Praga): <i>Slovensko-češki slovar končno med nami</i>
11.20–11.35	Katja Brankačkec (Slovanský ústav AV ČR, Praga): <i>Mudra 2.0</i>
11.35–11.50	Martina Piko-Rustia, Uši Sereinig (Slovenski narodopisni inštitut Urban Jarnik, Celovec): <i>Pavel Apovnik, Leksikon slovenskega narečja v pliberškem okolju z ustrezniciami v slovenskem knjižnem jeziku, v nemškem jeziku in etimološko razlago</i>
11.50–12.05	Bojana Petković: <i>Češko-slovenski slovar lažnih prijateljev</i>
12.05–12.35	Odmor
	Sekcija 3 (predavanja), vodja sekcije: Mojca Kumin Horvat
12.35–13.00	Matic Pavlič (PeF UL), Andrej Perdih (ISJFR ZRC SAZU): <i>Razširjenost kot nov kriterij za vključitev besede v jezikovne priročnike</i>
13.00–13.25	Mitja Trojar (ISJFR ZRC SAZU): <i>Transkribiranje govora pri izdelavi govorne baze Artur</i>
13.25–13.50	Matjaž Zgonc: <i>Onomaziologija v sodni praksi ter njene posledice: ko interpretacijo besedišča in slovnice določa pravo in ne slovenščina</i>
13.50–14.15	Ahac Meden (IKZ ZRC SAZU): <i>Digitalizacija in upodatkovljanje življenja Ernesta Adamiča</i>

	Sekcija 4 (kratke predstavitve novosti), vodja sekcije: Januška Gostenčnik
14.15–14.30	Mateja Jemec Tomazin (ISJFR ZRC SAZU): <i>Gasilska terminologija v znanstvenem slovarju</i>
14.30–14.45	Tanja Fajfar (ISJFR ZRC SAZU): <i>Agronomski terminološki slovar</i>
14.45–15.00	Halid Bulić (FF UNSA, Sarajevo): <i>Rječnik bosanskih slivenica (2025)</i>
15.00–15.15	Amela Šehović, Đenita Haverić (FF UNSA, Sarajevo): <i>Rječnik farsizama u bosanskom jeziku (2025)</i>
15.15–15.30	Matejka Grgič, Damjan Popič (SLORI, Trst): <i>STIKit 1.0 – Spletna aplikacija za pregledovanje in analizo lektoriranih besedil v slovenščini na območju jezikovnega stikanja</i>

TOREK, 14. OKTOBER 2025

11.00–12.30 <i>Atrij ZRC</i>	Slavnostna prireditev: 80 let Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU Slavnostno praznovanje osemdesetletnice z utrinki iz preteklosti in sedanjosti inštituta. Glasbeni gost bo Blaž Mencinger s spremljevalno skupino.
--	--

SREDA, 15. OKTOBER 2025

8.15–9.15 <i>Gosposka 16 (Gosposka dvorana)</i>	Dragi mojster Plečnik: delavnica o arhitekturni terminologiji in pisemski korespondenci Za dijake Gimnazije Jožeta Plečnika in izven Vodita: Špela Sevšek Šramel (FF UL), Mojca Žagar Karer (ISJFR ZRC SAZU)
9.30 <i>Novi trg 4</i>	Vodeni ogled Inštituta za slovenski jezik Frana Ramovša ZRC SAZU Vodita: Mitja Trojar (ISJFR ZRC SAZU), Luka Vidmar (ISLLV ZRC SAZU)

ČETRTEK, 16. OKTOBER 2025

9.00–10.30 <i>Novi trg 4 (Dvorana štirih letnih časov)</i>	Pogovor ob predstavitvi rezultatov ciljnega raziskovalnega projekta o jezikovni politiki (2023–2025) Sodelujejo: Lenart J. Kučić (Ministrstvo za kulturo), Irena Grahek (Služba za slovenski jezik, Ministrstvo za kulturo), Igor Ž. Žagar (Pedagoški inštitut), Kozma Ahačič (ISJFR ZRC SAZU), Nina Ledinek (ISJFR ZRC SAZU), moderira Janoš Ježovnik (ISJFR ZRC SAZU)
11.00–12.30 <i>Atrij ZRC</i>	Okrogla miza Slovar – čuvar, krmar, šušmar ali ... car? Sodelujejo: Severa Gjurin, Anja Zag Golob in Igor E. Bergant, moderira Boštjan Narat Okrogla miza poteka v soorganizaciji s Knjigarno Azil in ob finančni podpori Javne agencije za knjigo Republike Slovenije.

Knjigarna Azil ponuja v tednu, ko praznujemo mednarodni dan slovarjev, izbor slovarjev in drugih jezikoslovnih knjig po ugodnih cenah.

ZRC SAZU

**Podiplomska šola
ZRC SAZU**

Novi trg 2
1000 Ljubljana
T: +386 1 470 64 51